

УДК 368.01

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ В ЧАСТИНІ РЕГУЛЮВАННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ

Терещенко Т.Є.,
Моїсеєнко І.В.

Предметом роботи є сутність європейських вимог до забезпечення платоспроможності страховиків.

Мета роботи полягає в аналізі європейських вимог до платоспроможності страхових компаній та європейського досвіду фінансового регулювання діяльності страховиків, у формулюванні пропозицій щодо можливості його застосування в Україні.

Методи проведення роботи. Робота виконана з використанням аналітичного та системного методів досліджень.

Результати роботи. Проаналізовано переваги та недоліки Директиви 2009/138/ЄС («Solvency II») для застосування вітчизняними страховими компаніями. Здійснено порівняння чинних вимог до платоспроможності страхових компаній України з вимогами Директиви.

Галузь застосування результатів. Отримані результати сприяють розробці та прийнятті рішень у сфері управління діяльністю страхових компаній, державних органів регулювання і нагляду за страховою діяльністю.

Висновки. Сформульовано рекомендації щодо імплементації основних вимог Директиви ЄС («Solvency II») у вітчизняну практику державного фінансового регулювання страхування.

***Ключові слова:** страховий ринок, платоспроможність страховика, фінансові інструменти, Директива «Solvency II», маржа платоспроможності, мінімальний капітал, ризики.*

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ФИНАНСОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ СТРАХОВОГО РЫНКА В ЧАСТИ РЕГУЛИРОВАНИЯ ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ

Терещенко Т.Е.,
Моисеенко И.В.

Предметом работы являются европейские требования к обеспечению платежеспособности страховщиков.

Цель работы заключается в анализе европейских требований к платежеспособности страховых компаний и европейского опыта финансового регулирования деятельности страховщиков, в формулировании предложений по возможности его применения в Украине.

Методы проведения работы. Работа выполнена с использованием аналитического и системного методов исследований.

Результаты работы. Проанализированы преимущества и недостатки Директивы 2009/138/ЄС («Solvency II») для применения отечественными страховыми компаниями. Проведено сравнение действующих требований к платежеспособности страховых компаний Украины с требованиями Директивы.

Область применения результатов. Полученные результаты способствуют разработке и принятию решений в сфере управления деятельностью страховых компаний, государственных органов регулирования и надзора за страховой деятельностью.

Выводы. Сформулированы рекомендации по имплементации основных требований Директивы ЕС («Solvency II») в отечественной практике государственного финансового регулирования страхования.

***Ключевые слова:** страховой рынок, платежеспособность страховщика, финансовые инструменты, Директива «Solvency II», маржа платежеспособности, минимальный капитал, риски.*

FOREIGN EXPERIENCE OF THE FINANCIAL REGULATION OF INSURANCE MARKET IS IN PART OF REGULATION OF THE SOLVENCY

Tereshchenko T.E.,
Moiseenko I.V.

The subject of the research is the essence of European requirements to providing solvency of insurers.

The goal of this work lies in the analysis of European wants to the paying capacity of insurance companies as well as european experience with financial regulation activity insurers and formulate proposals on the possibility of its application in Ukraine

The research methods. The work is done with the use of analytical and systematic methods of research.

Work results. The pros and cons of Guidelines 2009/138/EU («Solvency II») were analyzed for the application to the domestic insurance companies. The comparison of operating requirements to solvency of Ukraine's insurance companies with the wants of Guidelines was conducted.

Results application region. The received results are contributing to the design and making decisions in the control sphere of regulation and surveillance of insurance activity.

Conclusions. The recommendations were formulated for the implementation of the main demands Guideline EU («Solvency II») in domestic practice of state regulation of the financial security.

***Keywords:** Insurance market, paying capacity of insurer, financial instruments, Guideline «Solvency II», margin of paying capacity, minimal capital, risks.*

Постановка проблеми. Страхування є однією з основних галузей економіки кожної країни Європейського союзу, яка забезпечує захист майнових інтересів суб'єктів (фізичних та юридичних осіб) при настанні страхових випадків за рахунок грошових фондів, утворених шляхом сплати суб'єктами страхових внесків. Разом з тим нестабільність економічного розвитку, а також кризи, які викають, піддають страховиків тим же ризикам, від яких вони покликані захищати страхувальників. Тому проблема оптимізації дії страхових компаній в контексті управління ризиками лежить в полі зору установ, які здійснюють нагляд і регулюють їх діяльність на національному і світовому ринках.

Страхову діяльність від усіх інших відрізняє специфічний рух грошових потоків, які внаслідок інфляції можуть втратити свою вартість і призвести до банкрутства страхових компаній як фінансових інститутів і втрати страхувальниками страхового захисту. Тому дуже важливе значення має державне фінансове регулювання страхової діяльності, яке в усіх країнах відрізняється жорсткими фінансовими інструментами, оскільки це пов'язано із забезпеченням стабільності соціально-економічного розвитку країни. Нинішні ринкові умови підтверджують необхідність не тільки удосконалення чинних, а й пошуку нових інструментів для регулюючих систем. Відкритість страхових ринків обумовлює розвиток співпраці й інформаційної взаємодії між страховими регуляторами з метою забезпечення фінансової стабільності і підвищення захисту інтересів страхувальників.

Тому, залишається актуальним питання впровадження дієвих фінансових інструментів, які дали б змогу вітчизняним державним органам регулювання ефективно впливати на розвиток страхового ринку. Досягти такої мети можна тільки використовуючи важелі фінансового впливу на зазначену сферу діяльності. Одним з найважливіших фінансових інструментів державного регулювання страхової діяльності є встановлення вимог до платоспроможності страхових компаній.

Вперше концепція маржі платоспроможності, яка стала основою сучасного підходу в Європі, з'явилася у 1946 р. у Великобританії [1]. На сьогодні платоспроможність в Європі визначається двома системами вимог – «Solvency I» і «Solvency II».

Сучасна концепція нагляду за платоспроможністю страховиків «Solvency II» була прийнята 25.11.2009 р. Директивою 2009/138/ЄС.

Головною метою Директиви «Solvency II» є встановлення економічно обґрунтованих вимог з точки зору платоспроможності в частині управління ризиками для поліпшення платоспроможності кожної страхової та перестрахової компанії, розташованої на території Європейського союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи сутності та значення платоспроможності, а також державного нагляду за її забезпеченням досліджували у своїх працях українські вчені: Базилевич В.Д., Василик О.Д., Гаманкова О.О., Грушко В.Д., Залетов О.М., Заруба О.Д., Ротова Т.А., Осадець С.С., Шірінян Л.В., Шумелда Я.П., а також зарубіжні вчені – Алтінікова І., Коломін Є.В., Рейтман Л.І., Сухов В.О. та інші. Проте виникає необхідність аналізу сучасних зарубіжних методик визначення платоспроможності страхових компаній, ураховуючи необхідність уніфікації вітчизняного страхового законодавства з міжнародними стандартами.

Мета дослідження полягає в аналізі європейських вимог до платоспроможності страхових компаній та європейського досвіду фінансового регулювання діяльності страховиків, у формулюванні пропозицій щодо можливості його застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу. У розвинених країнах страхування прийнято розглядати як основний інструмент, який зменшує наслідки негативних впливів випадкових подій на фізичних осіб і компанії шляхом створення грошового фонду для відшкодування збитків окремих учасників при настанні, у останніх, різних страхових випадків. Таким чином, для страхових компаній вкрай важливо бути фінансово стійкими і забезпечувати платоспроможність, бути здатними відповідати за всіма своїми зобов'язаннями в разі потреби. Ось чому вони є об'єктами підвищеної уваги з боку держави.

З огляду на ймовірні наслідки вступу до ЄС, для страхового ринку України існують можливості й загрози. З метою ефективного входження в ЄС потрібно в першу чергу привести нормативно-правову базу у відповідність із європейськими нормами, тобто адаптувати законодавство України до законодавства ЄС та гармонізувати вітчизняні технічні стандарти зі світовими і європейськими.

Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, (далі Нацкомфінпослуг) розроблено проект Закону «Про страхування» з урахуванням того, що в додатках до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у переліку актів законодавства ЄС, які потребують адаптації у законодавство України, визначена Директива 2009/138/ЄС Європейського Парламенту та Ради стосовно започаткування та ведення діяльності зі страхування та перестраховування («Solvency II») з терміном її імплементації протягом 4 та 8 років після набуття чинності Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [2]. Основна мета нових вимог до платоспроможності «Solvency II» [3] – усунення розбіжностей між системами регулювання страхової діяльності країн-членів ЄС та впровадження більш ефективного наглядового підходу.

Інтеграція України до глобальної фінансової системи вимагає поступового переходу до державного нагляду й регулювання за принципами, визначеними угодами та стандартами міжнародних організацій і асоціацій. Згідно з Концепцією запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами [4], в Україні орієнтиром для вдосконалення державного нагляду за страховими організаціями є Директива 2009/138/ЄС («Solvency II»).

Розглянемо детальніше концепцію нагляду за платоспроможністю страховиків - «Solvency II».

Необхідність повнішого врахування ризиків у Європейській методиці розрахунку маржі платоспроможності була усвідомлена давно, саме тому з 2001 р. Єврокомісія розпочала проведення заходів з розробки та впровадження «Solvency II» - нової концепції нагляду за платоспроможністю страховиків, яка згодом була прийнята 25 листопада 2009 року (2009/138/ЄС). Під час цих заходів було проаналізовано досвід страхового регулювання різних розвинених країн (Нідерланди, Швейцарія, Велика Британія, США, Сінгапур, Канада) [5].

Директива 2009/138/ЄС про затвердження системи «Solvency II», яка заснована на оцінці ризиків, набула чинності з 1 листопада 2012 року. «Solvency II» концентрує увагу на активах страхової компанії. Страховики будуть зобов'язані враховувати ринковий ризик (ризик зниження вартості інвестованих активів страховиків), кредитний ризик (ризик неплатоспроможності третьої особи), операційний ризик (системний ризик) та ризик неплатоспроможності перестраховика (ризик дефолту контрагента). Можна стверджувати, що «Solvency II» - це фундаментальний перегляд режиму достатності капіталу в галузі страхування Європейського Союзу.

«Solvency II» має на меті вирішення таких завдань:

- створити загальноєвропейські вимоги до капіталу та стандартів управління ризиками, які будуть застосовуватись замість вимог «Solvency I»;
- поліпшити захист власників страхових полісів;
- поліпшити міжнародну конкурентоспроможність страховиків і перестраховиків ЄС;
- поліпшити ризик-менеджмент страховиків і перестраховиків ЄС;
- забезпечити прозорість ринку [6].

Під дію «Solvency II» будуть підпадати всі страхові та перестрахові компанії, які відповідають усім таким умовам:

- 1) прибуток від щорічного загального обсягу підписаних премій підприємства перевищує 5 млн. євро;
- 2) загальний обсяг технічних резервів, включно з доходом від повернення сум, які підлягають відшкодуванню, відповідно до договорів про перестраховування та зобов'язань спеціальних юридичних осіб, перевищує 25 млн. євро;

3) загальний обсяг технічних резервів страхової організації, що входить до групи (яка визначається як дохід від повернення сум, що підлягають відшкодуванню, відповідно до договорів про перестраховування та зобов'язань спеціальних юридичних осіб) перевищує 25 млн. євро;

4) діяльність страхових організацій включає в себе надання послуг зі страхування чи перестраховування, які охоплюють страхування ризиків відповідальності, некредитоздатності та фінансових втрат, за винятком випадків, коли вони становлять собою додаткові ризики іншого класу;

5) діяльність страхових організацій включає в себе операції з перестраховування, фінансова вартість яких перевищує 0,5 млн. євро від загального обсягу підписаних премій або 2,5 млн. євро від доходу від повернення сум технічних резервів, які підлягають відшкодуванню, відповідно до договорів про перестраховування та зобов'язань спеціальних юридичних осіб, або понад 10% від загального обсягу підписаних премій чи понад 10% доходу від повернення сум технічних резервів, які підлягають відшкодуванню, відповідно до договорів про перестраховування та зобов'язань спеціальних юридичних осіб.

Якщо будь-які із зазначених сум перевищувались упродовж трьох послідовних років, то умови «Solvency II» застосовуються, починаючи з четвертого року.

Можна стверджувати, що «Solvency II» враховує розмірний ефект у діяльності страховиків або принцип пропорційності розмірам і обсягу відповідальності: чим менше розмір організації, тим менші витрати з розрахунку ризиків і складання звітності вони повинні нести. Встановлення жорсткіших вимог достатності капіталу та ризик-менеджменту для великих страховиків сприятиме зменшенню ризиків їх неплатоспроможності, збитків споживачів та дестабілізації ринку.

Структура «Solvency II» складається з трьох компонентів (табл. 1), що охоплюють кількісні та якісні вимоги платоспроможності і ринкову дисципліну. Серед кількісних вимог найсуттєвішими залишаються вимоги до обсягів мінімального необхідного капіталу (MCR) і необхідного платоспроможного капіталу (SCR), серед якісних - наявність у страховика власної системи оцінки ризиків та платоспроможності, дотримання ринкової дисципліни передбачає розкриття інформації. Розглянемо ці важливі вимоги.

Компонент 1 - кількісні вимоги. «Solvency II» встановлює два методи для оцінки маржі платоспроможності: стандартна європейська формула та внутрішня модель, що самостійно розроблена компанією й узгоджена з регулятором країни.

Вимоги до формування розміру нормативного капіталу складаються з двох рівнів, що є подібним до умов «Solvency I»:

- мінімальні вимоги до капіталу - (Minimum Capital Requirements - MCR). При їх недотриманні орган страхового нагляду має право негайно відкликати ліцензію на здійснення страхової діяльності;

- вимоги достатності капіталу для забезпечення платоспроможності (або так званий необхідний платоспроможний капітал - the Solvency Capital Requirements - SCR). Наявність необхідного платоспроможного капіталу - це ключова вимога до платоспроможності, що ґрунтується на оцінці ризиків. При їх недотриманні орган страхового нагляду може вимагати надання плану фінансового оздоровлення, призначити своїх представників у керівні органи компанії, обмежити використання активів і застосувати інші санкції до компанії.

Таблиця 1. Структура основних вимог «Solvency II» згідно з Директивою 2009/138/ЄС

Кількісні вимоги платоспроможності (компонент 1)	Вимога до розміру мінімального необхідного капіталу (MCR)
	Вимоги до розрахунку достатності капіталу - необхідного платоспроможного капіталу (SCR)
	Вимоги до перестраховування та інших процедур з метою зниження ризиків
	Вимоги до розрахунку власного капіталу
	Норми розрахунку технічних резервів.
	Принцип «розумної поведінки» у вимогах до інвестицій, свобода інвестицій
Якісні вимоги платоспроможності (компонент 2)	Реалізація ефективного ризик-менеджменту, включно з внутрішнім контролем і внутрішнім аудитом у компанії
	Власна оцінка ризику і платоспроможності (ORSA) з метою визначення і вимірювання ризиків, пов'язаних з подіями в короткостроковому 1 довгостроковому періодах, які можуть вплинути на управління ризиками і платоспроможність
	Загальні вимоги до впровадження прозорої структури управління та ухвалення рішень і менеджменту компанії
	Реалізація актуарної функції в компанії щодо розрахунку капіталу з метою управління на основі оцінки ризиків і техніки моделювання.
	Відповідність активів і зобов'язань страховика
	Діяльність наглядових органів на рівні ЄС, прозорість, права й обов'язки регуляторів
Ринкова дисципліна (компонент 3)	Прозорість для зміцнення ринкових механізмів
	Вимоги до розкриття інформації для широкого загалу для зміцнення фінансової дисципліни
	Надання звітності для наглядових органів

Вимога щодо наявності мінімального необхідного капіталу (MCR) у «Solvency II» є подібною до вимоги щодо мінімального гарантійного фонду (MGF) у «Solvency I». Однак сам обсяг MCR згідно із «Solvency II» збільшується і становить:

- 1) 2,2 млн. євро для організацій, які займаються «non-life» страхуванням, включно з кептивними страховими організаціями, за винятком покриття усіх або деяких ризиків відповідальності і поруки, у випадку чого він повинен становити не менше 3,2 млн. євро;
- 2) 3,2 млн. євро для організацій, що займаються «life» страхуванням, включно з підконтрольними страховими організаціями;
- 3) 3,2 млн. євро для перестраховувальних організацій, окрім підконтрольних перестраховувальних організацій, у випадку яких мінімальний необхідний капітал повинен бути не меншим 1 млн. євро;
- 4) сума розмірів, встановлених у підпунктах 1) та 2) для страхових організацій у разі одночасного проведення страхування життя та страхування, не пов'язаного із життям.

Найбільша складність і трудомісткість виявляється у розрахунку необхідного платоспроможного капіталу (SCR), який повинен включати індивідуальні елементи ризику, зібрані в єдине ціле (рис. 1).

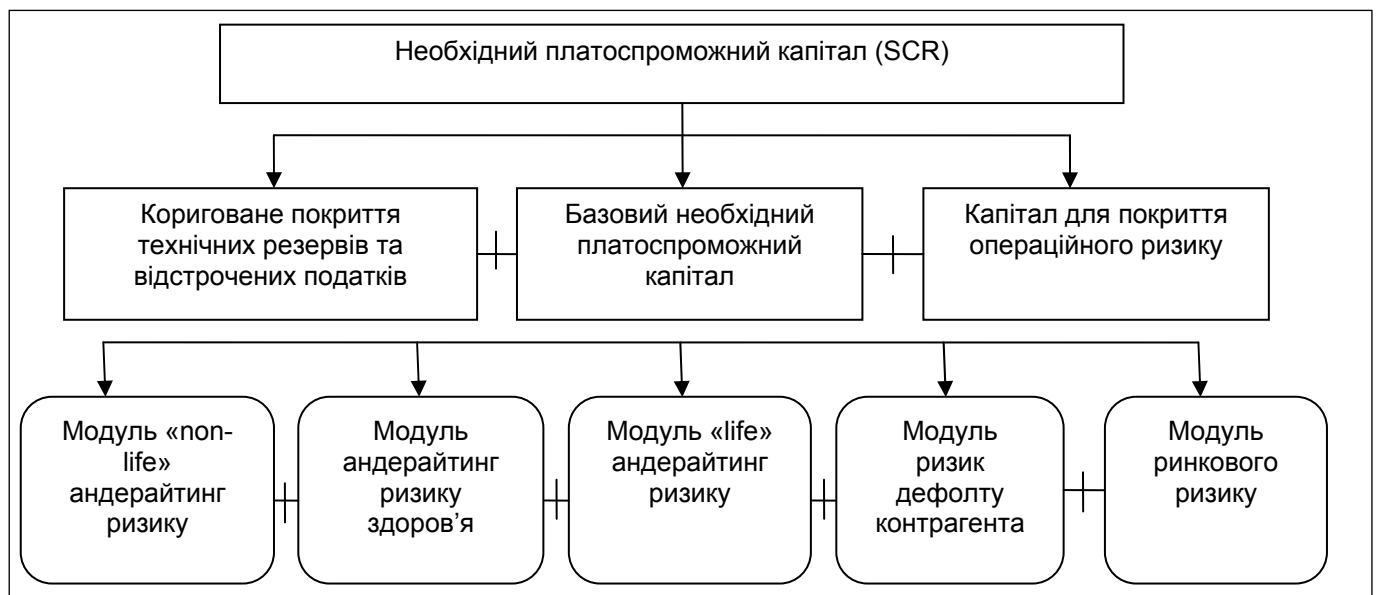

Рисунок 1. Схема розрахунку необхідного платоспроможного капіталу (SCR) на основі стандартної формули «Solvency II»*

* Складено на основі Європейських норм.

Значення показника SCR не є константою, а буде щоразу змінюватися залежно від ризиків, з якими має справу страхова компанія. Отже, SCR стає випадковою величиною і може описуватися за допомогою функції розподілу, що визначає ймовірності можливих значень SCR. Із цих позицій, щоб сприяти добросовісному управлінню ризиками й узгодити регуляторну вимогу до капіталу з особливостями галузі, SCR має бути визначений як економічний капітал, який повинен утримуватися страховими та перестраховальними організаціями для того, щоб гарантувати, що банкрутство буде виникати не частіше одного разу на 200 випадків, або, альтернативно, що дані організації все ще будуть мати змогу, з вірогідністю не менше 99,5 %, виконати свої зобов'язання перед власниками полісів і бенефіціаріями впродовж наступних 12 місяців.

Компонент 2 - якісні вимоги. Він передбачає процедуру інспекційного контролю. Наглядові органи оцінюють не тільки фінансові показники, але і стратегії, основні бізнес-процеси, ризики страховика. Якщо наглядові органи оцінять рівень капіталу, розрахований у повній відповідності із «Solvency II» як недостатній, то вони мають право вимагати його збільшення. При цьому вони мають право застосовувати санкції до менеджерів і власників компанії, а також проводити виїзні перевірки. Крім того, у кожного страховика повинна бути власна система оцінки ризиків та платоспроможності, яка, з одного боку, є інструментом для страхових компаній, що допомагають їм ухвалювати правильні рішення при проведенні страхової діяльності, та, з іншого боку, інструментом для наглядових органів, спрямованим на визначення ризиковості портфеля компанії.

Заслуговує на окрему увагу фінансове регулювання страхових компаній країн ЄС відповідними уповноваженими органами. Для цього розглянемо, із чого складається структура капіталу страховика та його власних коштів (рис. 2). З одного боку, власні кошти (ВК) дорівнюють різниці ринкової вартості активів і ринкової вартості пасивів. З іншого боку, обсяг власних коштів дорівнює сумі нормативно необхідного платоспроможного капіталу (SCR) і надлишкового капіталу (НК). Причому, нормативно необхідний платоспроможний капітал (SCR) є більшим за мінімально необхідний капітал (MCR).

Як можна спостерігати на рис. 2 обсяг власних коштів дорівнює сумі SCR і надлишкового капіталу, величина SCR не входить до складу власних коштів, а є формально розрахунковим показником, за умов платоспроможності $SCR > MCR$, $BK > SCR$.

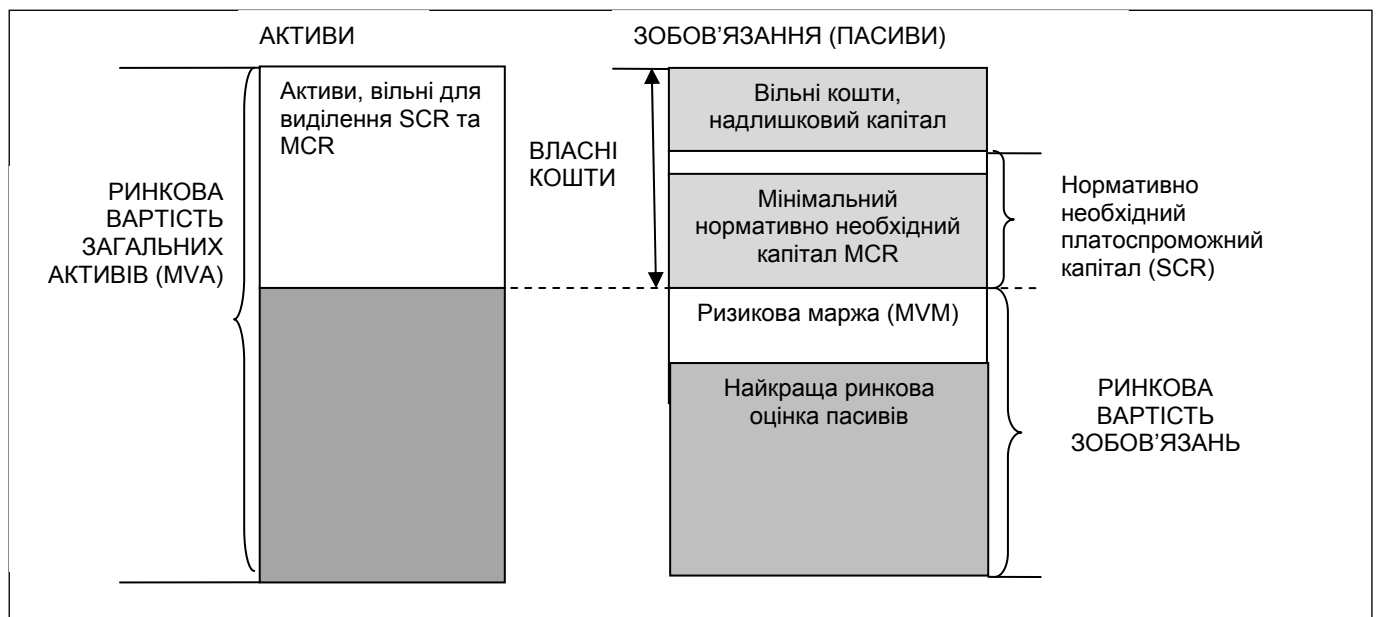

Рисунок 2. Принципова структура капіталу типової європейської страхової компанії та її власних коштів відповідно до сучасних ринкових принципів оцінки вартості [7]

Умовно, можна зазначити, що:

- видалення з ринку очікує страховика, якщо $НК < 0$ і $SCR < MCR$ або $BK < SCR$;
- до страховика застосовуються попередження і санкції, якщо $НК > 0$ і $SCR = MCR$ або $НК = 0$ і $SCR > MCR$ або $BK = SCR$;
- дозвіл на продовження діяльності, якщо $НК > 0$ і $SCR > MCR$ або $BK > SCR$.

Такий ступеневий і «м'який» метод втручання нагадує автоматичний світлофор і може бути застосований на будь-яку дату перевірки, а не тільки за результатами річного звіту. Тому, доцільним є впровадження подібного методу для фінансового регулювання страхової галузі в Україні.

Компонент 3 - ринкова дисципліна. Для того, щоб упевнитися в тому, що внутрішня модель страховика або перестраховика працює правильно, необхідним стає тісний контакт компанії із наглядовими органами з розкриття інформації. Страхові організації країн ЄС зобов'язані щорічно публікувати звіти про свій фінансовий стан, що включають, зокрема: опис бізнесу, системи корпоративного управління та оцінку його адекватності ризик-профілю страховика, схильності до ризиків, методів оцінки активів і зобов'язань,

структури і якості власного капіталу, розміри MCR і SCR, інформацію про будь-яку невідповідність MCR або SCR за звітний період. Більшість страховиків ЄС публікують повний фінансовий звіт за стандартними формами на своїх офіційних сайтах у мережі Інтернет.

Подібно до Першої Директиви ЄС Законом України «Про страхування» для забезпечення платоспроможності теж передбачено калькуляцію і порівняння «фактичного запасу (маржі) платоспроможності» (ФЗП або ФМП) та «нормативного запасу (маржі) платоспроможності» (НЗП або НМП) страховика, згідно з яким обов'язковою є умова ФМП>НМП. Для досягнення максимального рівня платоспроможності повинні мати місце тенденції: збільшення величини активів, зменшення нематеріальних активів, зменшення зобов'язань (рис. 3). Згідно рисунка 3 власні кошти дорівнюють різниці ринкових вартостей активів і зобов'язань, величина НМП не входить до складу власних коштів, а є розрахунковим показником. Можна констатувати, що чинна методика **визначення** платоспроможності страховика виконує контролюючу **функцію** щодо обсягів власних коштів на конкретну дату розрахунку ФМП і потребує додаткового дослідження в контексті співвідношень зобов'язань та ресурсів страхової компанії.

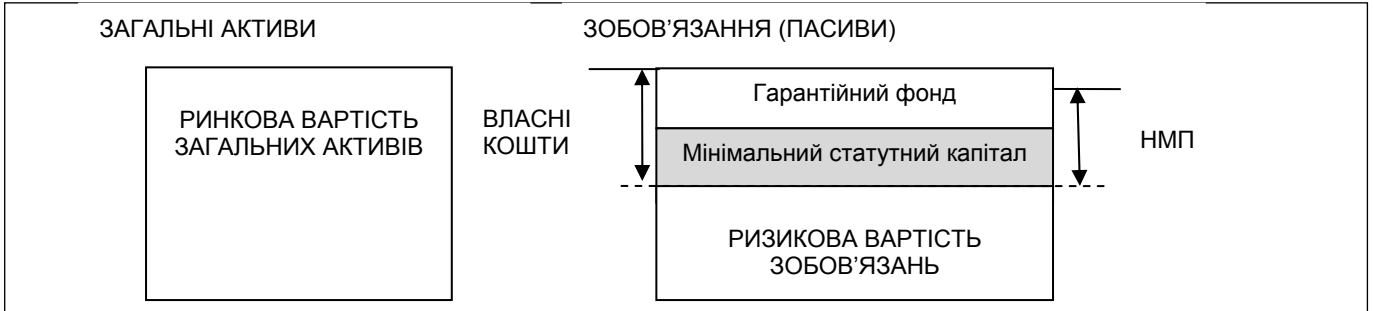

Рисунок 3. Структура капіталу вітчизняних страхових компаній згідно з чинним Законом України «Про страхування» *

* Складено на основі вітчизняного страхового законодавства.

Порівняльний аналіз нормативів забезпечення платоспроможності свідчить, що українська система базується на європейській моделі Першої Директиви. Це відображено у нормах Закону України «Про страхування». Водночас вітчизняні вимоги до платоспроможності є суттєво нижчими за відповідні у «Solvency I» та «Solvency II», що пояснюється швидкісними змінами європейських норм, розвитком економіки і процесами глобалізації. Крім того, у науковій літературі і законодавстві України існує розмитість у формулюванні термінів «фонд», «капітал», ФМП, НМП, MCR, MGF і нееквівалентність інструментів державного фінансового регулювання.

Відповідно до Закону України «Про страхування» вітчизняні страховики повинні мати не мінімальний гарантійний фонд (як це вимагається у «Solvency I») або мінімально необхідний капітал (за «Solvency II»), а так званий мінімальний статутний капітал (МСК). МСК для «life» компаній повинен становити 1,5 млн. євро, для «non-life» компаній 1 млн. євро. У вітчизняному законодавстві не визначено критеріїв для мінімального *необхідного* капіталу. Замість цього визначають нормативні розміри мінімального *статутного* капіталу. Після вступу України до СОТ вимоги до статутного капіталу стають суворішими для «life» компаній (збільшуються до 10 млн. євро) і залишаються без суттєвих змін для «non-life» страховиків.

Останнім часом обговорюється проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» (нова редакція), в якому однією з умов платоспроможності страховика є наявність, так званого, «регулятивного капіталу». Поняття «регулятивного капіталу» найчастіше використовують у законодавствах США і Канади для регулювання банківської і страхової діяльності. Уперше воно було застосовано в Україні для регулювання банківської діяльності шляхом визначення нормативів на величину капіталу. Під поняттям «регулятивний капітал» розуміють величину капіталу банку, страховика або іншої фінансової установи, який має задовольняти вимогам фінансового регулювання з боку держави. Основу регулятивного капіталу становлять власні кошти, тобто регулятивний капітал для страховика є частиною його коштів в активах, що залишається після вирахування зобов'язань з урахуванням установлених законодавством вимог до активів та зобов'язань. За таким критерієм до «регулятивного капіталу» страховика можна віднести:

а) за страховим законодавством ЄС - необхідний платоспроможний капітал (SCR), мінімальний гарантійний фонд (MGF), мінімально необхідний капітал (MCR), передплатний (підписний капітал);

б) за чинним вітчизняним страховим законодавством – мінімальний статутний капітал (МСК) і сплачений капітал.

Таким чином, аналіз фінансового регулювання виявляє, що при розрахунку показників НМП і ФМП для вітчизняних страховиків не враховуються ринковий, кредитний та інвестиційний ризики. Крім того, неузгодженість із міжнародними принципами і мінімальна гармонізація повноважень вітчизняного регулятора з повноваженнями регуляторів інших країн створюють нерівні умови щодо захисту українських власників полісів.

Функціонування систем страхування різних країн Європи характеризується постійним взаємозв'язком і взаємодією. Інтеграція України у сучасний європейський економічний та правовий простір передбачає адаптацію та гармонізацію національного законодавства з нормами й стандартами правової системи Європейського Союзу, що потребує формування розвинутого ринку страхування, сприяння економічній діяльності усіх без винятку суб'єктів ринку страхових послуг, вдосконалення правової бази тощо. Впровадження таких заходів забезпечить прискорення процесу перетворення національної економіки у таку, що заснована на прогресивних засадах.

Фінансове регулювання страхового ринку в країнах ЄС базується на концептуальних засадах Директив платоспроможності «Solvency I» і «Solvency II», згідно з якими оцінюються не тільки кількісні, але й якісні параметри діяльності страховиків. При цьому органам страхового нагляду надаються широкі права щодо застосування превентивних заходів на всіх стадіях виникнення проблем.

Водночас зазначені вище заходи мають передбачати і комплекс дій з метою подолання сучасних негативних тенденцій розвитку ринку страхування України, серед яких в експертному середовищі, зокрема, виокремлюють:

1. Прогалини державного регулювання та нагляду за страховою діяльністю в Україні.
2. Недостатні якість та спектр окремих страхових послуг.
3. Негативні економічні процеси, зниження попиту на страхові послуги в умовах недостатньої платоспроможності суб'єктів економічних відносин, відсутність джерел для довгострокового інвестування у страховий ринок України.
4. Військово-політична криза.

З огляду на перераховані вище несприятливі тренди розвитку страхового ринку виокремлюють відповідні напрями, які потребують вдосконалення правового регулювання у контексті євроінтеграційних прагнень України.

Підписання Україною Угоди про Асоціацію із Європейським Співтовариством створює передумови до поступового впровадження в Україні європейських принципів у галузі страхування. Відповідно й Україні потрібно готувати введення нових та більш суворих правил щодо страхових організацій, а також впроваджувати реформи у таких напрямках:

- по-перше, запровадження нових кількісних вимог до фінансових ресурсів страхових компаній (вимог до страхових резервів, мінімально необхідного капіталу, нормативної маржі платоспроможності, правил інвестування);

- по-друге, необхідно готуватися до встановлення якісно нових вимог щодо систем внутрішнього контролю та управління ризиками, принципів пруденційного нагляду. Зокрема втілення нових концептуальних засад пруденційного регулювання потребує уточнення стандартів оцінювання особливих ризиків страховика, змін у правилах обліку та звітності, наявності в органів нагляду за страховою діяльністю відповідних інструментів для відстеження «абсолютної платоспроможності» страхових компаній. Крім моніторингу виконання нормативної платоспроможності, розрахунку страхових резервів та інвестування, наглядовим органам необхідно більш ретельно перевіряти надійність систем управління, якість ведення бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю;

- по-третє, слід забезпечити неухильне дотримання нормативно-правових вимог, зокрема Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», до прозорості та публічного розкриття інформації страховими організаціями.

Висновки. Створення стійкого фінансового ринку і захист інтересів споживачів фінансових послуг є першочерговим завданням регулятивних органів, важливим напрямком діяльності яких є і регулювання страхової діяльності. Законодавство ЄС, що регулює страхову діяльність, спрямовано на створення єдиного загальноєвропейського ринку страхування і забезпечення захисту споживачів. Важливим чинником створення безпечного, стабільного ринку страхування є забезпечення платоспроможності страхових компаній, так як тільки платоспроможна страхова компанія може своєчасно виконувати свої зобов'язання.

Список використаних джерел

1. *Outreville F.J. Theory and Practice of Insurance / F.J. Outreville. - L.: Kluwer Academic Publishers, 1997. - 340 p.*
2. *Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: постановою Кабінету Міністрів України від 16.08.1999 № 1496 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1496-99-п>.*
3. *Розвиток ринків фінансових послуг в умовах європейської інтеграції: монографія / наук. ред. та кер. кол. авт. д-р екон. наук, проф. Н.М. Внукова. - Харків: ТО Ексклюзив, 2014. - 218 с.*
4. *Potential impact of Solvency II on financial stability [Electronic source]. - Режим доступу: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/potentialimpactsolvencyiiifinancialstability200707en.pdf?80a4d0bb03fc5c84f6b55b788f2a2275>.*
5. *Єрмошенко А.М. Нова політика у сфері платоспроможності страхових компаній Європейського співтовариства [Текст] / А.М. Єрмошенко, В.В. Поплавська // Фінанси України. - 2007. - №11. - С. 103-109.*
6. *Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II) // Official Journal L 335. - 2009. - P. 1-155.*

7. Chief Risk Officer. Solutions to major issues for Solvency II Forum CEIOPS. II January 2006. [Electronic source]. – Режим доступу: <https://www.genevaassociation.org/media/634808/2006-10-16-cea-contact-group.pdf>.

References

1. Outreville F.J. Theory and Practice of Insurance - L.: Kluwer Academic Publishers, 1997. - 340 p.
2. Pro Kontseptsiiu adaptatsii zakonodavstva Ukrainy do zakonodavstva Yevropejs'koho Soiuzu [On the Concept of Adaptation of Ukraine to the European Union]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16.08.1999 № 1496: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1496-99-n>.
3. Rozvytok rynkiv finansovykh posluh v umovakh ievropejs'koi intehratsii [The development of financial services in terms of European integration]: monohrafiia / nauk. red. ta ker. kol. avt. d-r ekon. nauk, prof. N.M. Vnukova. - Kharkiv: TO Ekskliuzyv, 2014. - 218 s.
4. Potential impact of Solvency II on financial stability: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/potentialimpactsolvencyiifinancialstability200707en.pdf?80a4d0bb03fc5c84f6b55b788f2a2275>.
5. Yermoshenko A.M., Poplavs'ka V.V. Nova polityka u sferi platospromozhnosti strakhovykh kompanij Yevropejs'koho spivtovarystva [The new policy in the solvency of insurance companies in the European Community] // Finansy Ukrainy. - 2007. - №11. - S. 103-109.
6. Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II) // Official Journal L 335. - 2009. - P. 1-155.
7. Chief Risk Officer. Solutions to major issues for Solvency II Forum CEIOPS. II January 2006: <https://www.genevaassociation.org/media/634808/2006-10-16-cea-contact-group.pdf>.

ДАНИ ПРО АВТОРІВ:

Терещенко Тетяна Євгеніївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансового та банківського менеджменту

e-mail: TereschenkoTE@gmail.com

Моїсеєнко Ірина Валеріївна, аспірант кафедри фінансового та банківського менеджменту

Університет митної справи та фінансів

вул. Аржанова, буд. 12, Дніпропетровськ, 49017, Україна

e-mail: MOYSEENKO@meta.ua

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ:

Терещенко Татьяна Евгеньевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры фінансового и банковского менеджмента

e-mail: TereschenkoTE@gmail.com

Моисееенко Ирина Валериевна, аспирант кафедры финансового и банковского менеджмента

Университет таможенного дела и финансов

ул. Аржанова, д. 12, г. Днепропетровск, 49017, Украина

e-mail: MOYSEENKO@meta.ua

DATA ABOUT THE AUTHORS

Tereshchenko Tatiana E., Ph.D. in Ekonomical Science, Associate Professor

e-mail: TereschenkoTE@gmail.com

Moiseenko Irina V., Ph.D. student

University of customs and finance

12, Arzhanova Street, Dnepropetrovsk, 49106, Ukraine

e-mail: MOYSEENKO@meta.ua

УДК 336.142.3(477)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

**Чеберяко О.В.,
Рябокоть О.О.**

Дана стаття присвячена визначенню концептуальних засад проведення фінансової децентралізації. Проведено дослідження сутності децентралізації як однієї із складових процесу управління, спрямованого на зменшення залежності органів місцевого самоврядування від центрального уряду. Розглянуто теоретичні засади фінансової децентралізації та доведено її вплив на соціально-економічний розвиток. Досліджено стан та оцінку рівня децентралізації фінансової системи в Україні. Приділено увагу класифікації моделей фінансової децентралізації. Проаналізовано показники рівня фінансової децентралізації в Україні за 2005-2014 рр., переваги та позитивні наслідки децентралізації. Систематизовано особливості фінансової децентралізації в Україні. Сформовано вибір напрямів, орієнтованих як шляхи зростання економічної та фінансової незалежності регіонів України. Сформовано